

tvoria svahové kosné lúky tvorené trávami: kostrava lúčna a kostrava červená (Festuca pratensis, F. rubra), stoklas mákky (Bromus mollis), lipnica lúčna (Poa pratensis) a pod. Osobitnú pozornosť si zasluhuje enkláva močiarmej vegetácie pri objekte vodojemu, ojedinelá svojho druhu na trase náučného chodníka. Solitárny dub zimného (Quercus petraea) s hrúškou obyčajnou (Pyrus communis) a krom prútanec meľovitý (Sarcothamnus scoparium) sú v tomto priestore jedinými zástupcami rozptýlenej zelene. Vrcholové stanovište je veľmi výhodné pri pozorovaní dravých vtákov.

Zastávka č. 6: SKALKA

Lokalita z geologického hľadiska predstavuje ryolitový extruzívny dom, ktorý vznikol pred 10,7 miliónmi rokov. Z hľadiska vegetačného krytu je príkladom prezentácie skalnej teplo-milnej flóry na vulkaniotoch. Vplyvom rozdielnej členitosti sú na Skalke miesta bez vegetácie, plošky s výskytom machov a lišajníkov a časti postupne zarastajúce bylinami /napr. metluška krivoloká (Avenella flexuosa), štiavnička obyčajná (Acetosella vulgaris), chlpaník obyčajný (Pilosella officinarum)/ a drevinami

/ker skainik (Cotoneaster integerrimus)/. Zo vzácnějších zástupcov vegetácie zaujme vstavač obyčajný (Orchis morio). Skalka je i významným vyhladkovým objektom, v dôsledku čoho vyššia frekvencia návštevníkov prispieva k nežiadúcemu zošľapávaniu vegetácie a jej postupnej likvidácii.

Zastávka č. 7: DEDIČNÁ ŠTÓĽŇA

V písomných dokladoch sa uvádza ako „Ferdinandova dedičná štóľňa“. Začala sa budovať z juhu od Hrona v r. 1841. Od ústia po štvrtú šachtu pred mestom Kremnička má 11 km a po „Annu šachtu“ 16 km. Bola dokončená v r. 1931. Je evidovaná ako chránený objekt pod ev. č. Ss/1313. Služí na odvodnenie banských diel v okolí Kremnice. Z nánosov vody, ktorá vyteká z Dedičnej štóľne obohatených žltými kalmi sa od r. 1923 ťaží oker (žltá farba).

Zastávka č. 8: LOM POD SKALICOU

Nad. výška 384 m n. m. Lomová stena má rozmery 50 x 15 m. Rez geologickou štruktúrou dokumentuje najmladšie pásy vulkanizmu v Kremnických vrchoch. Peň andezitov pre- ráža tufty úzkym koncom až po súčasný povrch. Za i. ČSR sa tu ťažili andezit na výrobu šírku, ktorý sa použil na stavbu ciest. Ťažbu zabezpečovala firma „Legiolom“, ktorú vlastnila Legio-banka. Nad lomom sa nachádza volivná (ďakovná) kaplnka. Bola postavená v r. 1709 až 1711. Vysvätená bola Františkom Hajnovičom, miestnym farárom a bola zasvätená Panne Márii.

SPRIEVODCA NÁUČNÝM CHODNÍKOM „ŠIBENIČNÝ VRCH“ ŽIAR NAD HRONOM

VPYDAL:

Slovenský zväz ochrancov prírody
a krajiny Žiar nad Hronom za finančnej
podpory Nadácie Zdravý život a firmy
Aprint s. r. o. v Žiari nad Hronom

FOTOGRAFIE:
Ing. Ivan Rubaninský, Stanislav Mišík
Ing. Peter Olejarník, RNDr. Alžbeta
Cvachová, RNDr. Ivan Válah

RECENZIA:
Ing. Anton Maruška

POČET VÝTLAČKOV: 1000 ks

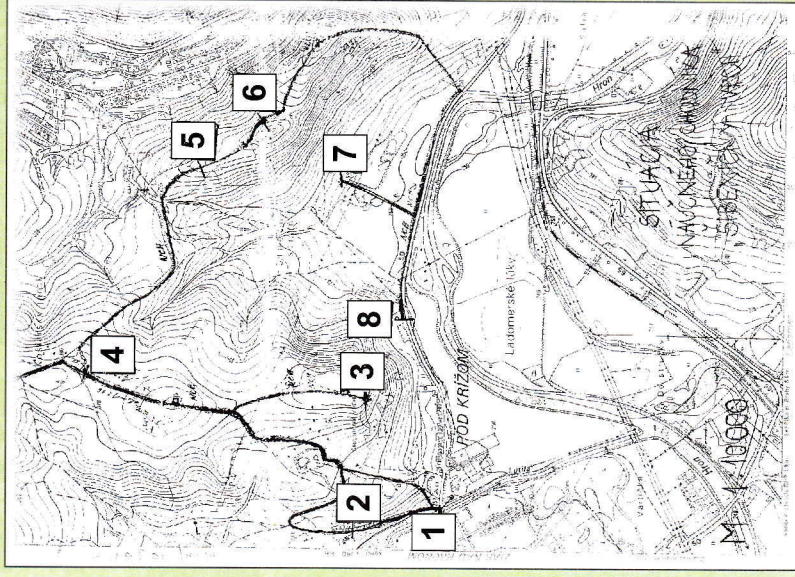
TĽAČ:

APRINT s.r.o. Žiar nad Hronom

ŠIBENIČNÝ VRCH

(stručný sprievodca)

Vítajte na náučnom chodníku Šibeničný vrch!

Na ôsmych zastávkach Vás oboznámi s prírodnými zaujímavosťami južnej časti Kremnických vrchov. Trasa náučného chodníka je mierne členitá, vyznačená značkou a jej absolvovanie trvá 2,5 až 3 hod. Na náučný chodník nadväzuje turistická trasa vyznačená miestnou turistickou značkou smerom na vodnú nádrž Slobodné, Dolnú Klapu, Bartošovú Lehôtku, prípoj na modrú turistickú značku Slaská - Horná Ves a obeh Stará Kremnička.

Prajeme Vám príjemnú prechádzku

a veľa zážitkov z pozorovania a poznávania prírody.

Zastávka č. 1: LUTILSKÝ POTOK

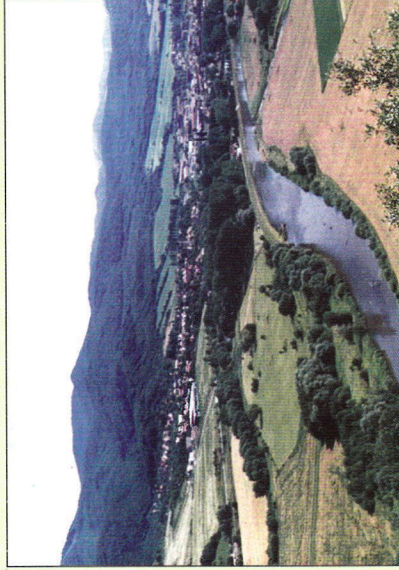
Pramení na V svahoch pohoria Vtáčnik a na 19 km trase odvodňuje JV cíp Vtáčnika, JZ časť Kremnických vrchov a S časť Žiarskej kotliny prekonávajúc takmer 700 m výškový rozdiel. Patrí do povodia Hrona. Plocha povodia - 146 km². Najvýznamnejšie prítoky sú Kopernica, Slaský potok a bezmenné prítoky z obce Kosorín a Janovej Lehoty. Brehové porasty pôvodnej drevinovej skladby s druhmi jeľša lepkavá (Alnus glutinosa) a vrba krehká (Salix fragilis) plnia nielen krajinársko-estetickú, ale aj pôdoochranársku, biologickú, klimatickú a hydrickú funkciu. Z fauny dominuje vtáctvo, najmä spevavce: slávik obyčajný (Luscinia megarhynchos), drozd čívkotavý a drozd čierny (Turdus pilaris, T. merula), pínka obyčajná (Fringilla coelebs) a mnoho ďalších. V hornej časti toku sa vyskytuje pstruh potochý a pstruh dúhový (Salmo trutta m. fario, S. gairdneri irideus), v spodnej časti: jalec (Leuciscus), červenoočka (Scardinius), belička (Alburnus) a ďalšie. Hromadné zastúpenie nitrofilných burín žihlava dvojdomá (Urtica dioica), hluchavka purpurová (Lamium purpureum), lastovičník väčší (Chelidonium majus), ktoré vytvárajú pôvodné druhy vegetácie, je dôsledkom skládkovania maštalného hnoja na nive toku.

Zastávka č. 2: ŠIBENIČNÝ VRCH

Predstavuje po geologickej stránke intruzívno-extruzívne teleso bazaloidného andezitu, ktoré je v týchto miestach odkryté a zreteľne preráža staršie súvrstvie zleptencov, pieskovcov a redeponovaných tufov jastrabskej formácie. Vegetácia v okolí odkryvu má xeroteromný ráz. Vyskytujú sa tu hlavne druhy otvorených skalných stanovišť: rozchodník prudký (Sedum acre), hadinec obyčajný (Echium vulgare), palina pravá (Artemisia absinthium), kotúč poľný (Eryngium campestre) a ďalšie. Dreviny sa nachádzajú nad odkryvom, kde je hlbšia vrstva spráše: agát biely (Robinia pseudoacacia) - nepôvodná, agrisívna drevina, sporadicky výskyt - hloh mnohosemenný (Crataegus oxyacantha), tavelník prostredný (Spiraea media), vrba rakytová (Salix caprea), topol osikový (Populus tremula). Sekundárny charakter vegetácie v okrajových častiach je podmienený antropogennými aktivitami žihlava dvojdomá (Urtica dioica), lipkavec obyčajný (Galium aparine), nátržník husí (Potentilla anserina)l. Faunu reprezentujú teplomilné druhy: vtáctvo-strakoš kolesár a strakoš obyčajný (Lanius minor, L. collurio), plazy-jašterica obyčajná (Lacerta agilis), užovka hladká (Coronella austriaca).

Zastávka č. 3: ŽIARSKA KOTLINA

Predstavuje tektonicky zaklesnutú depresiu, ktorá sa postupne začala formovať pred 15 miliónmi rokmi. Je to najhlbšia intravulkanická depresia v oblasti stredoslovenských neovulkanitov. Žiarska kotlina je obkolesená vulkanickými pohoriami: na Z Vtáčnikom, na S a V Kremnickými vrchmi a na JV Štiavickými vrchmi. Má mierne zvinený pahorkatinový reliéf s priemernou nadmorskou výškou 300 m. Tvar kotliny je trojuholníkový, postupne sa rozširujúci od Žarnovice k Žiaru nad Hronom. Priemerný ročný úhrn zrážok je okolo 700 mm, výpar 450-500 mm. Priemerná ročná teplota je 8-9 °C. Územie je odvodňované riekou Hron pretekajúcou južným okrajom kotliny v SV-JZ smere. Najväčšie prítoky do Hrona v území sú Rudnica (od Kremnice), Lutilský potok (od Lutily), Teplá (od Sklených Teplic) a Klak z Vtáčnika. V okolí stanoviška sú valunovo-oválne úlomky, ktoré prekonali vodný transport. Mnohé z nich sú exotické-granity z Nízkych Tatier prípadne Slovenského Rudohoria tzn.,

že v týchto miestach tiekla rieka „PRAHRON“. Kotlina je silne znečistená výrobou hliníka, akumuláciou ľudí v meste a intenzifikáciou poľnohospodárskej výroby. Pôdy sú málo úrodné, zväčša limerizované až oglejené. V lesných porastoch - hnedé lesné pôdy. Vegetácia je zväčša nepôvodná. Vyskytujú sa tu skoro všetky druhy zvierat a vtáctva stredného Slovenska.

Zastávka č. 4: LESY

Sú zastúpené dubovo - hrabovými porastami: dub letný a zimný (Quercus robur, Q. petraea), hrab obyčajný (Carpinus betulus). Vtrúsená je lipa malolistá (Tilia cordata) a čerešňa vtáččia (Cerasus avium). V okrajových častiach, ale miestami i plošne bola vysadená borovica lesná (Pinus sylvestris). Krovinné poschodie tvorí lieska obyčajná (Corylus avellana), hloh, jednoosemenný (Crataegus monogyna) a druhy zo stro-mového poschodia. V synúzií bylín sú napr.: zubačka cibulko-nosá (Dentaria bulbifera), zblehovec plazivý (Ajuga reptans), mednička ovisnutá (Melica nutans) a ďalšie. Mykofóru zaujímavú aj z kulinárskeho hľadiska tvoria druhy: kuriatko jedlé (Cantharellus cibarius), hrib dubový (Boletus aestivus), su-chohříby (Xerocomus badius, X. cryseuteron) a pod. Listnaté lesy sú domovom veľmi pestrej fauny bezstavovcov. K typickým predstaviteľom patria mravce - mravec lesný (Formica rufa), bystrušky z rodu Cerabus a motýle jasoň chochlačkový (Parnassius mnemonasynae), očkaň bukový (Aglaia tau).

Zastávka č. 5: GEOLÓGIA KRAJINY

Kremnické vrchy sú geomorfologický celok vulkanického pôvodu v Slovenskom stredohorí. Geologické zloženie predstavuje súbor sopečných hornín, zastúpených najmä andezitmi, ryolitmi a ich tuľmi. V minulosti tu boli významné ložiská zlata. SV od obce Stará Kremnička cca 0,5 km na lokalite Koflíšte sa nachádza ložisko limnokvarcitov s rozlohou až 50 ha. V minulosti sa z limnokvarcitov vyrábali mlynské kamene, ktoré sa vyvážali až do Maďarska, neskôr sa využívali ako surovina na výrobu ferrosilicia, silixu, polovodičov, v súčasnosti je ložisko mimo prevádzky. Krajinny priestor v najbližšom okolí zastávky